

Marian Gorynia

Wyzwania edukacyjne – jaki model edukacji?

Wprowadzenie do dyskusji – sprawdzanie jakości kształcenia oraz kilka innych uwag

Forum Myśli Strategicznej
Polskie Towarzystwo Ekonomiczne
9 czerwca 2021

Struktura wprowadzenia

Część pierwsza

Zapewnienie jakości kształcenia

Część druga

Publikacje naukowe

Część trzecia

Awanse naukowe

Zapewnienie jakości kształcenia – ramy formalne

Formalnie sprawa zapewnienia jakości kształcenia jest nieźle rozwiązana – jako przykład mogą posłużyć zapisy na stronie Uniwersytetu Marii Curii-Skłodowskiej w Lublinie (<https://www.umcs.pl/pl/system-zapewnienia-jakosci-ksztalcenia,3005.htm>)

Uczelnia zobowiązana jest do zapewnienia wysokiej jakości kształcenia na wszystkich prowadzonych kierunkach studiów, w każdej formie i na każdym poziomie kształcenia.

W tym celu tworzy i doskonali Wewnętrzny System Zapewnienia Jakości Kształcenia rozumiany jako komplementarny i przejrzysty zbiór świadomie zaplanowanych działań w zakresie poszczególnych obszarów procesu kształcenia, spójny z przyjętymi celami i strategią kształcenia.

System zapewnienia jakości kształcenia dostarcza analiz i wniosków dotyczących funkcjonowania poszczególnych elementów procesu kształcenia oraz wskazuje kierunki działań naprawczych.

System zapewnienia jakości kształcenia jest układem dynamicznym, podlega stałej ewaluacji i zmianom, stosownie do potrzeb wynikających z uwarunkowań zewnętrznych oraz wewnętrznych.

Zapewnienie jakości kształcenia – ramy formalne

Wewnętrzny System Zapewnienia Jakości Kształcenia (WSZJK) – Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu (<https://ue.poznan.pl/pl/uniwersytet,c13/o-uczelni,c28/wewnetrzny-system-zapewnienia-jakosci-ksztalcenia,c1890/>)

Obejmuje on założenia, cele, narzędzia oraz procedury związane z projektowaniem, realizacją, oceną i doskonaleniem jakości procesu kształcenia. Nadrzędnym celem systemu jest kształtowanie kultury jakości w środowisku akademickim oraz wiarygodności Uniwersytetu przed interesariuszami.

Wraz z przyjęciem programów kształcenia zgodnych z Polskimi Ramami Kwalifikacji niezbędny stał się dalszy rozwój struktury instytucjonalnej WSZJK. Prace w tym zakresie prowadzone są w trzech kierunkach:

- zapewnienia jakości, czyli spełnienia bieżących wymagań dotyczących jakości kształcenia (zgodność procesu kształcenia z przepisami zewnętrznymi i regulacjami wewnętrznymi),**
- oceny jakości, czyli diagnozowania istniejącego stanu jakości kształcenia poprzez system oceniania procesu kształcenia przez studentów, absolwentów, pracowników dydaktycznych i administracyjnych, pracodawców,**
- doskonalenia jakości, czyli promowania nowych inicjatyw mających na celu zapewnienie coraz wyższej jakości procesu kształcenia na Uczelni.**

Zapewnienie jakości kształcenia – problemy z realizacją

Formy oceny jakości kształcenia występujące w Wewnętrznych Systemach Zapewnienia Jakości Kształcenia:

- **ankiety studenckie dotyczące oceny poszczególnych przedmiotów**
- **końcowa oceny kształcenia i warunków studiowania**
- **ankieta skierowana do absolwentów, która dotyczy ich kariery zawodowej**
- **ankieta skierowana do nauczycieli akademickich nt. jakości kształcenia itp.**
- **system hospitacji (może nie być całkowicie obiektywny, ale w zestawieniu z oceną studentów może dać bardziej obiektywny obraz jakości kształcenia)**
- **dyfuzja tzw. dobrych praktyk daje również określone możliwości diagnostyczne w zakresie oceny jakości kształcenia**
- **raporty samooceny na potrzeby akredytacji**
- **wywiady przy okazji wizyt akredytacyjnych – rola akredytacji krajowych i międzynarodowych**

Zapewnienie jakości kształcenia – problemy z realizacją

Jakość kształcenia zależy od wielu czynników takich jak:

- Kto uczy?
- Czego uczy?
- Jak uczy?
- Kto jest uczony?

Filary diagnozy:

- Jakość efektów kształcenia jest poważnie zdeterminowana jakością kandydatów do poszczególnych uczelni
- Procesy edukacyjne w trakcie studiów nie wyrównują/kompensują gorszego przygotowania kandydatów
- Realna jakość procesów kształcenia jest zazwyczaj gorsza niż wynika to z raportów samooceny przygotowywanych na potrzeby zespołów akredytacyjnych
- Duże zróżnicowanie potencjałów naukowo-dydaktycznych uczelni powoduje jeszcze większe różnice w kompetencjach absolwentów
- Dobra dydaktyka na zaawansowanym poziomie wymaga spełnienia założeń humboldtowskiego modelu uniwersytetu – kształcenie bez udziału prawdziwych badaczy jest miłą

Zapewnienie jakości kształcenia – aspekty postulatywne

- **Dobra jakość kształcenia kosztuje – wynika to z doświadczeń krajów osiągających sukcesy w rozwijaniu społeczeństw opartych na wiedzy**
- **Nie ma dobrego kształcenia bez dobrych badań naukowych**
- **Same reformy instytucjonalne nie wystarczą, choćby były najbardziej postępowe**
- **Doskonalenie wewnętrznych systemów zapewnienia jakości kształcenia powinno leżeć w kompetencjach uczelni z uwzględnieniem specyfiki wewnętrznej – autonomia**
- **Nadzór na zewnętrzną jakość kształcenia (efekty uczenia, jakość prac dyplomowych, projektów końcowych) powinien należeć do gremiów zewnętrznych w tym zwłaszcza Polskiej Komisji Akredytacyjnej oraz zależeć także od ocen przydatności kwalifikacji absolwentów przez pracodawców – tutaj potrzebny jest wyższy poziom rygoryzmu**
- **Zdecydowana selekcja i redukcja uprawnień do nadawania tytułu magistra, a jeszcze bardziej stopnia doktora**
- **Szeroka gama uczelni III stopnia przy jednolitym statusie dyplomów licencjackich i magisterskich, a także doktorskich wymaga refleksji i uporządkowania albo dywersyfikacji dyplomów**

Czasopisma naukowe

- Dobra jakość publikacji powinna być powiązana z dobrą jakością prowadzonych badań
- W tym ujęciu dobre publikacje są pomostem pomiędzy dobrymi badaniami i dobrą dydaktyką
- Warunkiem sine qua non „działania” takiego systemu jest obiektywizm kryteriów oceny czasopism
- Czasopisma jako element systemu ewaluacji uczelni
- Ewaluacja uczelni a ewaluacja pracownika – nierozróżnianie tych dwóch kategorii prowadzi do punktozy, futbolizacji
- Wprowadzony na podstawie Konstytucji dla nauki system ewaluacji uczelni zdawał się pozornie rozwiązywać problem punktozy – poprzez system slotów publikacyjnych
- Jednak inne przejawy oceny pracownika rozmyślają ten efekt – okresowa ocena pracownika, systemy nagród rektorskich, wewnętrzne systemy podziału środków na badania, granty wewnątrzuczelniane itp.
- Konieczność przestrzegania autonomii środowiska naukowego i respektowania ustaleń Komitetu Ewaluacji Nauki przez administrację państwową – niedopuszczalność ingerencji w wycenę punktową czasopism

Awanse naukowe – przykład nauk ekonomicznych w świetle klasyfikacji dyscyplin naukowych i funkcjonowania Rady Doskonałości Naukowej

- Niniejsze opracowanie – szerokie, kompromisowe rozumienie nauk ekonomicznych pojmowanych jako wypadkowa omówionych podejść klasyfikacyjnych
- Kontekst polski – w polskiej klasyfikacji działalności naukowej **dziedzina nauk ekonomicznych** przestała formalnie istnieć od 1 października 2018 roku
- Nieformalnie, konwencjonalnie można jednak przyjąć, że grupa dyscyplin wyróżnionych obecnie w klasyfikacji dyscyplin w dziedzinie nauk społecznych stanowi umowną **subdziedzinę nauk społecznych**, która w przybliżeniu odpowiada dawnej dziedzinie nauk ekonomicznych
- Quasi **subdziedzina nauk ekonomicznych** obejmuje w zaproponowanym tutaj ujęciu następujące dyscypliny: Ekonomia i finanse, Nauki o zarządzaniu i jakości oraz Geografia społeczno-ekonomiczna i gospodarka przestrzenna

Awanse naukowe – przykład nauk ekonomicznych w świetle klasyfikacji dyscyplin naukowych i funkcjonowania Rady Doskonałości Naukowej

- Można zgłosić wniosek, by w realiach polskiej klasyfikacji nauki obecne dyscypliny składające się na nauki ekonomiczne stały się jedną dyscypliną pod nazwą Nauki ekonomiczne
- Argument – złożoność współczesnych gospodarek wymaga w badaniach ujęcia w miarę możliwości całościowego i kompleksowego, a imponderabilia klasyfikacji dyscyplin nie mają wiele wspólnego z realizmem w badaniach naukowych oraz są zwyczajnie niezrozumiałe dla przedstawicieli praktyki gospodarczej
- Rozważmy następujący hipotetyczny przykład tematu pracy naukowej (doktorskiej albo habilitacyjnej) – *Zróżnicowanie przestrzenne zarządzania finansami projektów tworzenia innowacji produktowych*

Awanse naukowe – przykład nauk ekonomicznych w świetle klasyfikacji dyscyplin naukowych i funkcjonowania Rady Doskonałości Naukowej

DYSCYPLINA	LICZBA OSOB	DYSCYPLINA	LICZBA OSOB
archeologia	188	nauki farmaceutyczne	540
architektura i urbanistyka	280	nauki fizyczne	1253
astronomia	112	nauki leśne	231
automatyka, elektronika i elektrotechnika	919	nauki medyczne	3730
ekonomia i finanse	1418	nauki o bezpieczeństwie	430
filozofia	572	nauki o komunikacji społecznej i mediach	303
geografia społeczno-ekonomiczna i gospodarka przestrzenna	303	nauki o kulturze fizycznej	402
historia	1033	nauki o kulturze i religii	536
informatyka	219	nauki o polityce i administracji	794
informatyka techniczna i telekomunikacja	804	nauki o sztuce	314
inżynieria biomedyczna	222	nauki o zarządzaniu i jakości	1302
inżynieria chemiczna	338	nauki o zdrowiu	982
inżynieria lądowa i transport	889	nauki o Ziemi i środowisku	754
inżynieria materiałowa	774	nauki prawne	1211
inżynieria mechaniczna	1379	nauki socjologiczne	476
inżynieria środowiska, górnictwo i energetyka	1088	nauki teologiczne	403
językoznawstwo	923	pedagogika	800
literaturoznawstwo	1258	prawo kanoniczne	52
matematyka	697	psychologia	415
nauki biologiczne	1621	rolnictwo i ogrodnictwo	831
nauki chemiczne	1348	sztuki filmowe i teatralne	185
nauki farmaceutyczne	540	sztuki muzyczne	892
		sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki	1064
		technologia żywności i żywienia	503
		weterynaria	301

Awanse naukowe – przykład nauk ekonomicznych w świetle klasyfikacji dyscyplin naukowych i funkcjonowania Rady Doskonałości Naukowej

- Tabela 1 – liczby osób uprawnionych do głosowania w wyborach do Rady Doskonałości Naukowej (RDN) w 2019 roku
- Znaczne rozpiętości w liczebności populacji naukowców uprawnionych do głosowania w poszczególnych dyscyplinach
- Najbardziej rażąca dysproporcja – dyscyplina **Nauki medyczne**, gdzie ponad 3700 samodzielnych pracowników nauki wybierało 3 przedstawicieli do RDN
- Nie wydaje się przy tym, aby poziom zróżnicowania problematyki badawczej w naukach medycznych był niższy aniżeli byłoby to w wypadku połączenia 3 „dyscyplin ekonomicznych” w jedną dyscyplinę pod nazwą **Nauki ekonomiczne**
- Dyscypliny **Ekonomia i finanse** (ponad 1400 głosujących) oraz **Nauki o zarządzaniu i jakości** (ponad 1300) należą do czołówki dyscyplin dysproporcjonalnie reprezentowanych w RDN

Awanse naukowe – przykład nauk ekonomicznych w świetle klasyfikacji dyscyplin naukowych i funkcjonowania Rady Doskonałości Naukowej

- W wypadku trzeciej „dyscypliny ekonomicznej” czyli Geografii społeczno-ekonomicznej i gospodarki przestrzennej liczba uprawnionych do głosowania wynosiła ponad 300 osób
- Łącznie więc liczba przedstawicieli 3 dyscyplin „ekonomicznych” uprawnionych do głosowania w wyborach do RDN wynosi ponad 3000 osób
- Tak wyodrębnione Nauki ekonomiczne byłyby drugą najliczniejszą dyscypliną
- Wydaje się, że dobrym rozwiązaniem w takiej sytuacji byłoby wprowadzenie w Konstytucji dla Nauki zasady, że poszczególne dyscypliny są reprezentowane w RDN na zasadzie proporcjonalności pomiędzy liczbą osób uprawnionych do głosowania i liczbą osób wybieranych do RDN

Dziękuję za uwagę